

Kuhn'un Bilimsel Devrimi ve Hemşirelik Paradigmasına Etkisi

 Sevil MASAT HARBALİ, Tuğba KAVALLI ERDOĞAN², Seval AĞAÇDİKEN ALKAN³

¹ Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Samsun

² Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Samsun

³ Dr. Öğr. Üye, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Samsun

Öz

Ontolojik ve epistemolojik sorulara cevaplar arayan hemşirelik bilimi, geçmişten günümüze mesleğin temelini ve sınırlarını araştırmış, hemşirelik biliminin öncüleri mesleğin özünü çeşitli felsefi perspektiflerden açıklamaya çalışmışlardır. Hemşireliğin ilerlemesi ve gelişmesi için devam eden bu arayış, Thomas Kuhn'un "normal bilim" kavramından etkilenmiştir. Kuhn'un bilimsel devrimi, hemşirelik bilgisinin, metaparadigma ve paradigmalarının gelişiminde rol oynamıştır. Bu etkiye rağmen, hemşirelik biliminin merkezine aldığı insanın çok yönlü yapısı ve hızlı değişim gösteren sağlık hastalık süreçleri nedeniyle hemşirelik paradigmasının gelişim süreçleri ve Kuhn'un bilimsel devrim anlayışı arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu derlemenin amacı Kuhn'un bilimsel devriminin hemşirelik paradigması üzerine etkilerini, ortak yanlarını ve farklarını literatür ışığında tartışmak ve eleştirel olarak analiz etmektir.

Anahtar Sözcükler: Hemşirelik, Paradigma, Bilim, Hemşirelik Felsefesi.

Abstract

Kuhn's Scientific Revolution and Its Effect on the Nursing Paradigm

Nursing science, seeking answers to ontological and epistemological questions, has researched the basis and limits of the profession from past to present. Accordingly, the pioneers of nursing science have tried to explain the essence of the profession from various philosophical perspectives. This search, which is still ongoing for the progress and advancement of nursing, was inspired by Thomas Kuhn's concept of "normal science". Kuhn's scientific revolution played a role in the development of nursing knowledge, metaparadigm and paradigm. Despite this effect, there are differences between the development processes of the nursing paradigm and Kuhn's understanding of scientific revolution, due to the versatile structure of the human being that it takes the center of nursing science and the rapidly changing health-care processes. The purpose of this review is to discuss and critically analyze the effects, commonalities and differences of Kuhn's scientific revolution on nursing paradigm in the light of the literature.

Key Words: Nursing, Paradigm, Science, Philosophy of Nursing.

Geliş Tarihi / Received: 18.11.2020 **Kabul Tarihi / Accepted:** 07.06.2021

Correspondence Author: Tuğba Kavalalı Erdoğan, Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Samsun. Tel:+905433173051 e-mail:tgkavalali@gmail.com

Cite This Article: : Masat Harbali S, Kavalalı Erdoğan T, Ağaçdiken Alkan S. Kuhn'un Bilimsel Devrimi ve Hemşirelik Paradigmasına Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2021;14(3): 290- 295

Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi 2021 Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License

Hemşirelik bilimsel ve kanıta dayalı, profesyonel değerler çerçevesinde gelişen bir sağlık disiplini. Verilen bakımın kalitesini daha iyiye ulaştırmada meslekte profesyonelleşme ve bilimsellik kilit rol oynamaktadır (1). Mesleğin gelişmesi ve sürekliliği, profesyonel hemşire kimliğine sahip olmak, bilgi birikiminin tüm meslek üyelerine aktarılması ve onların da bu bilgi birikimine katkıda bulunmalarıyla mümkündür (2). Hemşirelik uygulamalarında kullanılan bilimsel bilgi içeriği kavramsal modeller ve kuramlar tarafından oluşturulmaktadır. Kuramlar bilgi birikimini geliştirmeye ve test etmeye odaklanmaktadır. Bunun yanında bilgi, bilimsel yöntem ve problem çözme faaliyetleriyle mesleki gelişimi teşvik eden bir süreçtir. Toney ve arkadaşları kavramsal modellerin paradigma olduğunu, hemşirelik paradigmasının bir binanın temeli gibi amaç ve sınırları belirlediğini, kuramların geliştirilip test edilmesinde paradigmanın önemli olduğunu vurgulamaktadır (3).

Paradigma, bilim insanlarının bilimsel problemleri çözmek, hangi konularda araştırma yapacaklarını belirlemek ve araştırma sürecini düzenlemek için gerekli tüm faktörleri içine alan çerçevedir (4,5). Paradigma teriminin teorik kullanımı modern anlamda 1962'de Amerikalı bilim insanı Thomas Samuel Kuhn ile başlamıştır (6-8). Fransızca karşılığı *paradigma* olan terim Türk Dil Kurumu (2020) sözlüğünde "değerler dizisi" olarak tanımlanmaktadır. Bilim anlayışı ve dünya görüşü olarak da ifade edilen paradigma, bilimin nasıl olması gerektiğini ve bilimsel bilgiye ulaşma yollarını gösteren bir harita olarak kabul edilmektedir. Arslan Özkan ve Akduran'ın aktardığına göre, paradigma ontolojik (varlık felsefesi), epistemolojik (bilgi felsefesi) ve metodolojik (yöntem bilimi) bir dizi bilgiye dayanmaktadır (9). Bilim tarihçisi Kuhn'a göre paradigma; "Doğayı sorgulayarak, doğada bir ilişkiler bütünü elde etmek için gerekli tüm inançları, kuralları, değerleri, kuramsal veya deneysel araçları da kapsayan kabul görmüş bir modeldir"(10).

Bahramnezhad ve arkadaşları ile Wall ve Carraro'nun aktardığı üzere; Kuhn'a göre her bilim dalı, o bilimin konusunu belirleyen, sınırlayan ve aynı zamanda o konudaki çalışma metodolojisini ve programını tanımlayan bir çerçeveye sahiptir. Bilimin birikimlerle değil devrimsel sıçramalarla ilerlediğine inanan Kuhn, her bilimde diğer paradigmalara karşı üstün olan tek bir paradigmanın hakim olabileceğini savunmaktadır (8,11). Hemşirelikte kendi paradigmasını oluştururken Kuhn'un paradigma tanımı ve anlayışından yararlanmış. Ancak hemşirelik uygulamaya entegre, sürekli ve dinamik rollere sahip, genç ve gelişmekte olan bir bilim alanıdır. Merkezinde insan olmasından ve insanın çok boyutlu doğasından dolayı çok sayıda bilimsel ilerlemelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum hemşirelik biliminin çok hızlı değişmesine ve gelişmesine ortam hazırlamaktadır. Hızlı değişimler ve merkezine aldığı insanın çok yönlü yapısı ise hemşireliğin birden fazla paradigmaya sahip olmasına neden olmaktadır (12). Smith ve Parker'ın aktardığına göre Newman hemşireliğin insan sağlığını, deneyimlerini ve bakım kavramını inceleyen bir bilim olduğunu ve hemşirelikte tek bir paradigma anlayışının olamayacağını savunmuştur (13,14). Bu açıdan Kuhn'un paradigma anlayışı ve hemşirelik paradigmasının oluşma süreçleri bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Bu derlemenin amacı Kuhn'un paradigma oluşturma sürecinin hemşirelik paradigması üzerine etkilerini, ortak yanlarını ve farklarını literatür ışığında tartışmaktır.

Gelişme

Kuhn'a Göre Bilimsel İlerleyiş ve Paradigma Süreci

Kuhn bilimsel bilginin felsefesini ve sosyolojisini açıklamıştır. Kuhn'a göre, dünyayı anlamayı ve kontrol altına almayı amaçlayan bilimin önceliklerinden biri, bilimsel yöntem yoluyla dünyaya ilişkin olguları ve bu olguları birbirine bağlayan yasaları ortaya çıkarmaktır. Bilgi kuramını bilim tarihinden elde ettiği verilerle oluşturan Kuhn, bilimsel bilginin nasıl geliştiğini incelemiştir. Kuhn'a göre bilim pozitivistlerin ve mantıkçı pozitivistlerin savunduğu gibi evrimleşerek, birikerek değil tersine sıçrayarak, devrimlerle ilerlemektedir (15). Kuhn bilimin süreklilik ve istikrar arz etmediğini, bilimsel süreçlerin zaman zaman gerçekleşen devrimlerle kesintiye uğradığını savunmuştur. Ona göre bilim insanları devrimleri, kabullenilmiş bilgilere ters düştüğü için başlangıçta inkar eder ve bastırmaya çalışır. Ancak devrimler öyle bir duruma gelir ki bilim insanları bu devrimleri ve radikal değişimleri kabul etmek zorunda kalır. Daha önce radikal sayılan bu devrimsel süreçler normal bilim haline gelerek bilim insanları tarafından ortaklaşa kabul gören bir olgu haline alır (6).

Kuhn bilimin ilerlemesinin ve gelişmesinin paradigma ile yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda bilimsel bilginin dört aşamalı bir süreçten geçerek ortaya çıktığını ileri sürmektedir (16).

Paradigma Öncesi Dönem: Kuhn bilimsel alanda paradigmanın ortaya çıkmadığı dönemi "paradigma öncesi dönem" olarak ifade etmektedir. Bu dönem bilimsel çalışmalar açısından ön hazırlık süreci olarak da kabul edilebilmektedir (16). Bilimsel çalışmalar için belirli kural ve ilkelerin olmadığı, ilgili bilimle henüz herhangi bir paradigmanın ortaya çıkmadığı ya da kabul edilmediği dönemdir. Bilimsel faaliyetleri birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı bu süreç olgu toplama süreci olarak da kabul edilmektedir (15).

Olağan Bilim Dönemi: Olağan bilim; herhangi bir bilimsel topluluk tarafından kabul edilen, paradigmalardaki anlaşmazlığın sona erdiği, teorik varsayımlar ve araştırma metodolojileri tarafından yönlendirilen günlük araştırma faaliyetlerini ifade eder (12, 17). Kuhn'a göre olağan bilime geçiş dönemi paradigma ile olmuştur. Bununla birlikte, bilim insanlarının, yaptıkları araştırmaları ortak bir paradigma üzerine kurduğunu, bilimsel çalışmalarda aynı kural ve ölçütlere bağlı kaldıklarını belirtmektedir (17). Bilim insanlarının benimsedikleri paradigmaya bağlı olmaları bilimsel araştırmalarda başarılı olmalarını sağlamıştır. Paradigma, belirli bilgi alanının sorgulanmasını sağlayarak, bilim camiasının disiplinindeki problemleri çözmesine yardımcı olmakta ve aynı zamanda olgunlaşma sürecine de örnek olmaktadır (11). Kuhn, bu problem çözme biçimini bulmaca çözmeye benzetmektedir (11,14,18). Kuhn'a göre bilimsel araştırmaların amacı, araştırmalar için önemli olguları belirleme, paradigma ve olgu arasındaki uyumu artırma, paradigmayı daha iyi bir şekilde tanımlamaktır. Bilim insanının bir bulmacayı çözümlenebilmesi onu başarılı kılarken, bulmacanın çözülememesi bilim insanının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Paradigmaya aşırı bağlı olma durumu, bilim insanlarının sınanmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenle olağan bilimin bulmaca çözme yapısı, bilimsel yöntemde ilerleme yerine yığılmalara sebep olmuştur. Yeni bilgi üretme arayışının olmaması bu dönemin bir başarısı olarak görülmüştür. Buna rağmen bilimsel araştırmalar sırasında yeni görüşlerin ortaya çıkması, yeni paradigmalardan oluşmasına ve bilimde aykırılıklar yaşanmasına neden olmuştur. Mevcut paradigmanın kuralları sorgulanmaya başlanmıştır. Bu durum, mevcut paradigmada esnekliğe gidilerek, bunalımın görmezden gelinmesini sağlamış veya eski paradigmanın terk edilip

yeni paradigmanın kabul edilmesi ile sonuçlanmıştır. Bunalımın ardından paradigma değişikliğine gidilmesi ile bilimsel devrimler gerçekleşmiştir (15,16).

Bilimsel Devrim ve İlerleme: Bunalım dönemi içinde bilim insanı, kullanılan paradigmanın işlevini ve geçerliliğini kaybetmesi, sorunlara artık çözüm getirememesi nedeniyle ortaya yeni bir paradigma atarak bilimsel devrimi başlatır (16,17). Geçerliliği ve güncelliği sarsılan paradigma çıkmaza girer ve bunalımdan çıkmak için yeni yollar üretmeye çalışır. Kuhn'a göre, ortaya atılan yeni paradigma eski paradigmadan farklıdır. Bilimsel gelişme ve ilerleme süreci de bir paradigmadan farklı bir paradigmaya geçişle mümkündür (15). Devrimler küçük veya büyük olabilir; küçük devrimler sadece disiplinin bir alt uzmanlığını etkilerken, büyük devrimler bir bütün olarak disiplini etkileyebilmektedir (12).

Tekrar Olağan Bilim Dönemi: Bilimsel devrim döneminde ortaya atılan kuramı, paradigmayı her bilim insanı savunmaya başlayınca tekrar olağan bilim dönemi başlar. Kuhn, olağan bilim döneminde paradigmanın tekliğini savunur. Olağan bilim dönemi belirli bir süre devam eder ve sonrasında da bu paradigmadaki aykırılıklar, karşıtlıklar, bunalımlar, çözümlenemeyen sorunlar ve açıklanamayan olgular ortaya çıkar. Bunalım dönemi yeni bir paradigma sürecine ortam hazırlar (15).

Kuhn'un Paradigma Anlayışı ve Hemşirelik Paradigması

Florence Nightingale'den bu yana hemşireler mesleki uygulamalar ve fenomenlere ilişkin fikir ve varsayımları çözmek amacıyla çeşitli ontolojik ve epistemolojik sorular sormaktadır. Bu sorulara cevap arama süreçleri hemşirelerin sosyal ve altüstistik özelliklerini anlamalarına, hemşirelik uygulaması ve kapsamı hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca süreç, hemşirelerin mevcut mesleki bilgilerini sorgulayarak değerlendirmelerini, etik, etkili ve verimli hemşirelik bakımını sunmayı engelleyecek durumları ortaya çıkarmayı kolaylaştırmaktadır. Yine bu süreç; hemşirelik bilimine deneysel, pozitivist, post-pozitivist, yapısalcı, modernist, pragmatik ve diğer birçok perspektiften bakmayı sağlayarak insan, sağlık ve bakım ile ilgili olguların tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (12,19). Geçmişten bu yana devam eden olguları tanımlama, açıklama ve hemşirelik bilimin geliştirilmesi arayışı Thomas Kuhn'un "normal bilim" kavramıyla uyumluluk göstermektedir (12).

Kuhn'un paradigma ve bilim anlayışı, bilimsel bir disiplin olarak hemşirelik bilimi ve araştırmasının ortaya çıkışını, hemşireliğin anlamını ifade etme gereksinimini, hemşirelik metaparadigma ve paradigmasının gelişimini çeşitli şekillerde etkilemiştir. Kuhn herhangi bir disiplinde bilimsel verilerin düzenlenmesi ve sıralanmasında dünya görüşlerinin yaygınlığını açıklayan bir araç olarak paradigmatik düşünme kavramının hemşire eğitimciler ve araştırmacılar arasında önemli derecede göze çarptığını ifade etmiştir. Rodgers, 1970-1980'ler arasında hemşirelerin, hemşirelik disiplini hakkındaki teorik tartışmalarında Kuhn'a büyük ölçüde atıfta bulunulduğunu bildirmiştir. Hemşire teorisyenlerin hemşirelik biliminin gelişim aşamalarını Kuhn'un paradigma süreçlerine göre sınıflandırdıklarını belirtmiştir (20). Örneğin Hardy, 1970'ler döneminde hemşirelik uygulamasına rehberlik eden çeşitli teori ve modellerin varlığı nedeniyle hemşirelik disiplininin hazırlık aşamasında olduğunu savunmuştur. Fawcett ve Parse yaptıkları çalışmalarla 2000'li yıllarda hemşireliğin paradigma aşamasında olduğunu tespit etmişlerdir. Bu teorik tartışmalar hemşirelik literatüründe "paradigma" teriminin kullanılmaya başlanmasını sağlamıştır (12).

Kuhn, bilimsel devrim sürecini karmaşık bir sistemden ziyade bileşik bir sistem olarak tanımlamıştır. Bu bileşik sistemin aşamaları zaman içinde değişen basit kurullarla yönetilmektedir. Sistem kendi içinde hiyerarşiler ve sistemler oluşturabilmektedir. Bilimsel gelişme, bilim insanlarının zaman içinde birbirleriyle olan etkileşimlerinden ortaya çıkmaktadır. Bu süreç yeni veri kümeleri ve araçları, akademisyenlerin kişisel özellikleri gibi dış olaylardan ve değerler gibi iç olaylardan etkilenmektedir. Hemşirelik uzmanlarının Kuhn'un fikirlerini benimsemesinin nedenlerinden biri Kuhn'un bileşik sisteminin, bilimsel gelişimi sosyal bir süreç haline getirmesidir (21).

Kuhn hazırlık aşamasındaki bir disiplinin, ampirik, etik, araştırma ve uygulamaya yönelik problemleri çözmeye kullanabileceği sağlam bir bilgi kaynağının olmadığını ifade etmektedir. Bu aşamadaki bir disiplinde, birçok bilim insanı problemleri çözmek için kendi fikirlerini önermekle beraber, problemi çözmeye ortak bir yapı oluşturmak için birbirleriyle rekabet etmektedir (22). Kuhn'un hazırlık dönemiyle hemşire teorisyenlerin diğer sağlık disiplinlerinden ayrı bir meslek olarak hemşireliğin sınırlarını ve özünü ifade etmesiyle hemşirelik mesleğinin bilimsel hazırlık dönemine girişi paralellik göstermektedir. Hemşirelik mesleğinin bilimsel hazırlık döneminde, hemşirelik uygulaması ve araştırmasının temel alacağı mesleğe özgü bilimsel bilgi yükünün yeterli olmaması hemşirelerin hemşirelik uygulamalarında, geleneksel tıbbi modeller ve teorileri rehber edinmelerine yol açmıştır (12).

Kuhn'un bir disipline ait tek paradigma anlayışı doğrultusunda Fawcett, hemşirelik disiplini mesleğin tüm temel unsurlarını içeren tek bir paradigmaya uygun hale getirmeye çalışmıştır. Ancak hemşirelik paradigmasının Kuhn'un ortaya attığı paradigma anlayışından daha geniş kapsamlı olduğunu görmüş ve insan, çevre, sağlık ile hemşirelik metaparadigmasını oluşturmuştur. Daha sonra Kuhn'un paradigma kavramından esinlenerek Newman ve Parse gibi diğer hemşire teorisyenler ise kendi hemşirelik paradigmasını ortaya çıkarmışlardır. Örneğin, Parse bütünlük ve eşzamanlılık paradigmasını, Newman üniter-dönüştürücü, etkileşimli-bütünleştirici ve parçacıklı-belirleyici paradigmaları hemşirelik bilimine kazandırmıştır (14,23). Hemşirelikte çoklu paradigmanın varlığının güçlü ve aktif bir bilime işaret ettiği savunulmuştur (11). Bu teorisyenler hemşirelik mesleğinin kimlik kazanmasına, mesleğe özgü teorik alt yapısının gelişmesine ve hemşirelik felsefesinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmuşlardır. Öncü teorisyenler, hemşireliğin her alanındaki teorik ve uygulama bilgilerini kapsayan paradigmaları ortaya atarak, hemşirelerin bu paradigmalar rehberliğinde çalışmalarını teşvik etmiş ve desteklemiştir. Günümüzde akademisyen ve klinisyen hemşireler bilimsel araştırma yoluyla disipline ait paradigmaları uygulamaya aktararak insan sağlığını etkileyen olayları ve hemşirelik uygulamalarının etkinliğini anlamaya çalışmaktadırlar (12).

Kuhn'un bilimsel devrim anlayışı sosyoloji, psikoloji, hemşirelik ve tıp gibi sosyal beşeri bilimlerden değil fiziki bilimlerden köken almaktadır. Bu nedenle Kuhn'un yazılarında sunduğu örnekler doğada somuttur ve laboratuvar ortamında yapılan bilimsel çalışmalara dayanmaktadır. Bu durum devrimci bilimin hemşirelik disiplinde kullanımını sınırlı hale getirmektedir. Adams bu sınırlılıkları Kuhn'un ortaya attığı paradigma ve devrimci bilim kavramlarının belirsizliğine bağlamaktadır. Ayrıca bu kavramların kullanımının hemşireliğe özgü bazı durumlara uygun olmayacağı ve Kuhn'un kavramlarından esinlenen teorilerin ise bazı noktalarda belirsizlik gösterebileceği bildirilmiştir. Adams teorilerde ortaya çıkabilecek belirsizliklerin hemşirelik paradigmaları, diğer hemşirelik teorileri ve uygulamaları arasında boşluk

oluşturabileceğini ifade etmiştir (24). Ramos'a göre Kuhn'un devrimci bilim anlayışı paradigma, teoriler ve hemşirelik uygulamaları arasındaki ilişkilerin açıklanması konusunda yeterli zemin oluşturamamaktadır. Hemşirelik mesleği açısından bu görüşler bilimsel devrim ve ilerlemenin gerçekleşmesini sağlayan mekanizmaların kavramsal açıklanmasının yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır (12,25).

Kuhn'un bilimsel devrim ve paradigma sürecinde savunduğu bir diğer görüş, eski paradigmanın değiştirilmesinin rasyonel bir süreçten ziyade sosyal bir karar alma süreci olduğudur. Bu görüş hemşirelik disiplini için doğru olmasına karşın yeterli değildir. Çünkü hemşire bilim insanları yeni önerilen paradigma ve teorileri test etme ve değerlendirme eğilimindedir. Ayrıca hemşirelik bilimi yeni paradigmanın kabulünün hem sosyal hem de entelektüel bir süreç olduğunu savunur. Hemşirelikte paradigma oluşumu Kuhn'un görüşüyle paralel olarak sosyaldir. Çünkü ortaya atılan paradigmayı yararlı gören, araştırmalarına ve daha sonra uygulamalarına rehberlik etmek için kullanan bir grup insanın fikir birliğini içermekte ve entelektüel yapıdadır. Çünkü bir paradigmanın kabulü sadece bir grup insanın inançlarına ve fikir birliğine dayanmakla kalmaz aynı zamanda çeşitli teori değerlendirme kriterleri ve araştırma yaklaşımlarının kullanılması yoluyla mantıksal ve ampirik testleri de içerir. Örneğin, yeni geliştirilen bir hemşirelik teorisi hemşireler tarafından incelenir, nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak soruların cevaplanmasındaki yararlılığı açısından test edilir ve değerlendirilir. Bu değerlendirme sonuçları doğrultusunda, teorisinin uygulamada kullanılması önerilebilir, gözden geçirilebilir ya da gelecekteki herhangi bir kullanım alanından çıkarılabilir (12).

Kuhn'un diğer bir görüşü paradigma kaymasıdır. Bu görüş hemşireliğin doğası ve bilgi alt yapısı açısından değerlendirilmelidir. Paradigma kayması hemen hemen her fiziksel, sosyal ve hümanistik bilim için geçerli olabilmektedir. Çünkü kavram hakkında yanlış bir açıklama söz konusu değildir. Fakat Kuhn'un ileri sürdüğü paradigma değişikliğinin nasıl gerçekleştiği konusu tartışmalıdır. Kuhn, eski paradigmadan yeni paradigmaya geçişin ayrı ayrı adımlarla değil, tüm geçiş sürecinin aynı anda gerçekleştiğini savunmaktadır (22). Bu durum fiziki bilimlerin somut doğası, ilkeleri ve geniş paradigma anlayışı nedeniyle geçerli olabilir. Ancak hemşirelik biliminde insanın sağlık ve hastalık süreçlerinin dinamik doğası göz önüne alındığında bütünüyle farklı bir paradigmaya geçiş süreci mümkün değildir. Hemşirelik biliminde, insan dinamiklerinin belirsiz ve öngörülemez olması nedeniyle paradigma oluşturma sürecinde hemşireliğe özgü durumların açıklanması ve bu konuda durum netlik kazanıncaya kadar araştırma yapılması son derece önemlidir. Bir hemşirelik fenomeni belirli bir paradigma tarafından yeterince açıklansa dahi paradigmanın uygulanabilirliği her bağlamda farklılık gösterebileceği için araştırma ve uygulamada kullanımı, cevaplanması gereken sorunun doğasına bağlıdır (12). Hemşirelik araştırmacıları ve teorisyenleri kapsayıcı bir metodoloji veya paradigma kullanmak yerine, araştırma ve uygulamanın doğasına paralel, uygulamaya rehberlik edecek paradigmaları benimsemektedir. Thorne ve arkadaşları, Kuhn'un tek bir paradigma anlayışını kabul etmenin "eleştirel olmayan ve dogmatik bir bilim" in yaratılmasına neden olabileceğini savunmaktadır (26). Bunun aksine hemşirelikte çoklu paradigmlar kullanılarak hemşirelik sorunlarının ele alınması, fenomenlerin daha geniş ve ayırt edici bir anlayışla geliştirilmesine yardımcı olabilmektedir. Aynı zamanda çoklu paradigma kullanımı hemşirelere yaratıcı problem çözme yeteneği kazandırarak, kültürel ve bilimsel düşünce çeşitliliğini geliştirmektedir (26).

Kuhn'un paradigma değişimi ile ilgili görüşlerinden bir diğeri, yeni bir paradigma ortaya atıldıktan sonra, tüm disiplinin kabul edilen tek bir paradigma kapsamında yeniden dönüştürüleceği ve eskisinden çok farklı bir paradigma anlayışının kabul edileceği görüşüdür (8,22). Hemşirelik biliminde yeni paradigmlar ortaya atılmasına rağmen Kuhn'un görüşüne zıt yönde hemşireler çoklu paradigmlar ekseninde çalışmaktadır. Bunun nedeni, hemşirelik biliminin insan-hemşire, insan-çevre ve sağlık-hastalık ilişkisi gibi komplike kavramlardan oluşmasıdır (8,27). Ayrıca hemşirelik, holistik felsefeyi temel alan, bütüncül bakış açısıyla insanın fizyolojik, psikososyal, kültürel ve manevi özelliklerine odaklanan bir bilim olduğu için amaçlarına ulaşmada çoklu paradigma kullanımına gereksinim duymaktadır (8). Meleis ise Kuhn'un bilimsel devrim ve paradigma anlayışının, merkezinde insan olan hemşirelik bilimine uygun olmadığını, bilimsel ilerlemeyi incelemede yetersiz kalacağını ifade etmiştir (28). Monti ve Tingen, hemşirelik disiplininin Kuhn'un öngördüğü şekilde bir paradigma değişikliğine uğraması sonucunda, hemşirelik bilgi gelişiminin duracağını, tek bir paradigma ve teori çerçevesinde ele alınarak uygulamada büyük bir boşluk oluşacağını savunmuştur (29). Younas ve Parsons'un aktardığına göre, Monti ve Tingen, tek bir hemşirelik paradigmasının kullanımının bilimsel bir disiplin olarak hemşirelik vizyonunu daraltacağını, çoklu paradigma kullanımının ise bilimsel üretkenliği, mesleki büyüme ve gelişmeyi artıracığını ifade etmiştir (8). Thorne ve arkadaşları ise Kuhn'un fikirlerine dayanan hemşirelik paradigmlarının kabul edilmesinin, hemşire bilim insanlarının araştırma problemlerini çok çeşitli araştırma ve teorik perspektiflerden okuma yeteneklerini kaybetmelerine ve böylece dogmatik bir bilim yaratılmasına neden olacağını savunmuşlardır (26).

Sonuç

Kuhn'un bilimsel devrim anlayışı normal ve devrimci bilimi içermektedir. Normal bilim, tek bir paradigma altında gerçekleşen aşamalı bir süreçtir. Devrimci bilim ise bir paradigma değişikliğine yol açan ani bir değişikliklerdir. Kuhn'un devrimci biliminin hemşirelik bilgi gelişimi ve uygulaması üzerinde olumlu etkilerinin olmasına karşın hemşireliğin özgün yapısı üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği bildirilmiştir. Kuhn'un normal bilim, devrimci bilim, anormallikler ve kriz gibi bazı kavramları hemşireliğin bilimsel yapısına kısmen uyarlanabilir görmektedir. Hemşireler, hemşireliğin çok yönlü ve sürekli değişen doğası, çağdaş hemşirelik fenomenlerinin ortaya çıkması nedeniyle araştırma ve uygulamaları sırasında çeşitli anormal durumu ve krizi yaşamaktadır. Bu durumlarda, "Kuhn'un bilimsel devrim ve paradigma anlayışı" hemşireliğe yeni bilgiler kazandırmaya, bağlamsal ve durumsal soruları cevaplamaya ve hemşirelik uygulama standartlarını geliştirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda Kuhn'un bilimsel devrimi hemşirelik teorisyenleri, klinisyenleri ve öğrencilerini hemşirelik fenomenlerine ilişkin derin kavrayışlar geliştirmek, hemşirelik mesleği için anlaşılır ve net bir bilgi tabanı oluşturmak amacıyla değerlendirme ortamı sunabilir.

Sınırlılıklar

Derleme konusu ile ilgili sınırlı literatüre ulaşılması ve hemşirelik mesleğinin kuramsal temellerinin bilim tarihi ve felsefesi açısından değerlendirilmesi bu çalışmanın sınırlılıklarıdır.

Bilgilendirme

Yazarların Katkı beyanı; Fikir: SMH, TKE, SAA; Denetleme: SAA; Literatür tarama: SMH, TKE, SAA; Makale yazma: SMH, TKE, SAA; Eleştirel inceleme: SMH, TKE, SAA şeklindedir. Araştırmaya herhangi bir fon desteği alınmamıştır. Derleme makalesinin oluşturulma sürecinde yayın etiği ilkelerine uyulmuş olup araştırmacılar arasında çalışmaya bağlı olarak bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

1. Adıgüzel O, Tanrıverdi H, Özkan D. Occupational professionalism and the case of nurses as the members of the profession. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 2011;9(2):237-258.
2. Lee RC, Fawcett J. The influence of the metaparadigm of nursing on professional identity development among RN-BSN students. *Nurs SciQ*. 2013;26(1): 96-98. DOI: 10.1177/0894318412466734.
3. Alligood M. Introduction to nursing theory: Its history, significance, and analysis. Marriner-Tomey A, Alligood MR. *Nursing Theorists and Their Work*. 6th ed. St. Louis: MO: Mosby/Elsevier; 2006:1-15.
4. Danaiefard H. Competing paradigms in science, organization and management: a comparative approach to ontology, epistemology and methodology. *Scientific Journal of Research*. 2005;2:89-105.
5. Kelly M, Dowling M, Millar M. The search for understanding: the role of paradigms. *Nurse Res*. 2018;25(4):9-13. DOI: 10.7748/nr.2018.e1499.
6. Güneş B. Paradigma kavramı ışığında bilimsel devrimlerin yapısı ve bilim savaşları: Cephelelerdeki fizikçilerden Thomas S. Kuhn ve Alan D. Sokal. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2003;1(1):1-20.
7. Duff E. Relating the nursing paradigm to practice: a teaching strategy. *Int J Nurs Educ Scholarsh*. 2011;8(1):1-8. DOI: 10.2202/1548-923X.2076
8. Bahramnezhad F, Shiri M, Asgari P, Afshar PF. A review of the nursing paradigm. *Open J Nurs*. 2015;5(1):17. DOI: 10.4236/ojn.2015.51003
9. Arslan Özkan H, Akduran F. Hemşirelikte paradigmların önemi. *KUHEAD*. 2014;11(2):3-5.
10. Kuhn TS. The structure of scientific revolutions. Çeviri: Kuyas N. 4. Baskı, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995;10-17.
11. Wall ML, Carraro TE. Kuhn's revolutionary theory and its influence on the construction of nursing knowledge. *Rev Latino-am Enfermagem*. 2009;17(3):417-422. DOI: 10.1590/S0104-11692009000300021.
12. Younas A, Parsons K. Implications for paradigm shift in nursing: a critical analysis of thomas kuhn's revolutionary science and its relevance to nursing. *ANS Adv Nurs Sci*. 2019;42(3):243-254. DOI: 10.1097/ANS.0000000000000244.
13. Smith MC, Parker M. Introduction to nursing theory. In: *nursing theories and nursing practice*. 4th ed. Philadelphia, F. A Davis Company; 2015:3-16.
14. Newman MA. Prevailing paradigms in nursing. *Nurs Outlook*. 1992;40(1):10-13.
15. Sönmez V. Bilim Felsefesi. 4. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık. 2019. 185-191.
16. Souza CJ, Silvino ZR. A paradigmatic visionary perspective: professional master's in nursing. *Rev Bras Enferm*. 2018;71(5):2584-8. DOI: 10.1590/0034-7167-2018-0102
17. Guimarães GDL, Mendoza IYQ, Corrêa ADR, Ribeiro EG, Guimarães MO, Chianca TCM. A proposed evaluation of postgraduate nursing according to Thomas Kuhn. *Texto & Contexto-Enfermagem*. 2020;29. DOI: 10.1590/1980-265X-TCE-2019-0090
18. Groer ME, Clochesy JM. Conflicts within the discipline of nursing: is there a looming paradigm war? *J Prof Nurs*. 2020;36(1):53-55. DOI: 10.1016/j.profnurs.2019.06.014
19. Weaver K, Olson JK. Understanding paradigms used for nursing research. *JAN*. 2006;53(4):459-469. DOI: 10.1111/j.1365-2648.2006.03740.x
20. Rodgers BL. *Developing nursing knowledge: philosophical traditions and influences*. 1st ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2005.
21. Rouse J. Recovering Thomas Kuhn. *Topoi*. 2012;32(1):59-64. DOI:10.1007/s11245-012-9143-x
22. Kuhn TS. *The structure of scientific revolutions: Thomas S. Kuhn with an introductory essay by Ian Hacking*. 4th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press; 2012.
23. Parse RR. *Nursing science major paradigms, theories, and critiques*. 1st ed. Philadelphia, PA: Saunders; 1987.
24. Adams T. The idea of revolution in the development of nursing theory. *J Adv Nurs*. 1991;16(12):1487-1491. DOI: 10.1111/j.1365-2648.1991.tb01597.x
25. Sharrock W, Read R. Does Thomas Kuhn have a "model of science"? *Soc Epistemol*. 2003;17(2/3):293-296. DOI: 10.1080/0269172032000144324
26. Thorne SE, Kirkham SR, Henderson A. Ideological implications of paradigm discourse. *Nurs Inq*. 1999;6(2):123-131. DOI: 10.1046/j.1440-1800.1999.00016.x
27. Slevin O. *Nursing models and theories: major contributions*. Basford L, Slevin O, *Theory and Practice of Nursing: An Integrated Approach to Caring Practice*. 2nd Ed. London. England: Nelson Thornes; 2003:225-282.
28. Meleis A. *Theoretical nursing development & progress*. 5th Edition, Lippincott William & Wilkins, Philadelphia: Wolters Kluwer, 2012.
29. Monti EJ, Tingen MS. Multiple paradigms of nursing science. *ANS Adv Nurs Sci*. 1999;21(4):64-80.